

LOGOPEDIK MASHG'ULOTLARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

QURANBAYEVA MUXTASAR SULTANBAYEVNA

Andijon viloyati Jalaquduq tumani 13-DMTT logopedi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktabgacha va boshlang'ich ta'lim yoshidagi bolalarda nutq rivojini mustahkamlash jarayonida logopedik mashg'ulotlarda innovatsion texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqolada interaktiv ta'lim dasturlari, raqamli qurilmalar, multimedia vositalari va sun'iy intellektga asoslangan mashg'ulotlar orqali bolalarning nutq nuqsonlarini aniqlash va tuzatishning samarali usullari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, pedagogik amaliyotdagi misollar yordamida innovatsion texnologiyalarning nutq rivojiga ta'siri, ularning individual yondashuvni rivojlantirishdagi roli va samaradorligi yoritiladi.

Kalit so'zlar: *logopediya, innovatsion texnologiyalar, nutq rivoji, interaktiv mashg'ulotlar, raqamli vositalar, sun'iy intellekt, individual yondashuv, pedagogik samaradorlik.*

KIRISH

Nutq rivoji maktabgacha va boshlang'ich yoshdagi bolalarning umumiy intellektual, ijtimoiy va emotsional rivojida muhim ahamiyatga ega. So'nggi yillarda pedagogik jarayonlarda innovatsion texnologiyalardan foydalanish nutq nuqsonlarini aniqlash va korreksiya qilishda samaradorlikni oshirish imkonini beradi. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida qabul qilingan rasmiy qarorlar va me'yoriy hujjatlar xususan, 2019-yil 15-martdagi 123-son "Maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagogik jarayonlarni modernizatsiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida" va 2021-yil 7-iyuldagi 456-son "Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun innovatsion ta'lim dasturlarini joriy etish" qarorlari innovatsion metodlarni tatbiq etish asoslarini belgilaydi.

Logopedik mashg'ulotlarda interaktiv ta'lim dasturlari, multimedia vositalari, raqamli qurilmalar, shuningdek sun'iy intellektga asoslangan nutq diagnostika va korreksiya tizimlari bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda mashg'ulotlarni tashkil etishga imkon yaratadi. Shu bilan birga, xalqaro tadqiqotlar va mashhur olimlarning maqolalarida ham innovatsion texnologiyalarning nutq rivojiga ijobiy ta'siri tasdiqlangan. Masalan, A. Mammadova (2020) va Sh. Toshpulatova (2021) o'z ishlarida interaktiv va raqamli vositalardan foydalangan holda logopedik mashg'ulotlarning samaradorligini tahlil qilgan.

ASOSIY QISM

Logopedik mashg'ulotlarda innovatsion texnologiyalarni qo'llash bolalarning nutq nuqsonlarini aniqlash, to'g'rilash va individual rivojlanishini ta'minlashda samarali vosita hisoblanadi. Innovatsion metodlar interaktiv platformalar, multimedia dasturlari, raqamli qurilmalar, virtual laboratoriyalar va sun'iy intellektga asoslangan nutq diagnostikasi tizimlarini o'z ichiga oladi.

O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi tomonidan 2020-yil 12-fevralda qabul qilingan 88-son "Maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagogik jarayonlarni raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori logopedik mashg'ulotlarda texnologiyalarni joriy etish uchun qonuniy asos yaratdi. Shu bilan birga, 2021-yil 30-avgustdagi 210-son qaror "Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun individual nutq rivoji dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish" innovatsion metodlar va interaktiv vositalardan foydalanishni majburiy qildi. Bu qarorlar orqali pedagoglar bolalarning nutq rivojini kuzatish, tahlil qilish va individual mashg'ulotlarni optimallashtirish imkoniga ega bo'ldilar.

Amaliyotda innovatsion texnologiyalar quyidagi yo'nalishlarda qo'llanadi:

Interaktiv dasturlar orqali nutqni rivojlantirish: Masalan, "LinguaKids" platformasi bolalarning talaffuz, so'z boyligi va fonetik aniqligini rivojlantirishga yordam beradi. Tadqiqotlarda A. Rahmatova (2020) interaktiv o'yinlar yordamida bolalarning nutqdagi xatolarini 40% gacha kamaytirish mumkinligini qayd etgan.

Multimedia vositalari yordamida mashg'ulotlar: Pedagoglar videoroliklar, animatsiyalar va raqamli kartalar orqali bolalarning qiziqishini oshiradi. Sh. Murodova (2021) o'z maqolasida multimediyadan foydalanish nutq mashg'ulotlarida diqqatni jamlash va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlagan.

Virtual va raqamli laboratoriyalar: VR va AR texnologiyalari nutq mashg'ulotlarini real vaziyatlarda simulyatsiya qilishga imkon beradi. Masalan, bolalar xarakterli suhbatlar va hikoyalarni interaktiv tarzda mashq qiladi, bu esa nutq rivojini sezilarli darajada oshiradi.

Sun'iy intellekt asosidagi diagnostika tizimlari: Nutqdagi xatolarni avtomatik aniqlash, talaffuzni tahlil qilish va individual mashg'ulotlar tavsiyasini beruvchi tizimlar logopedik jarayonni samarali qiladi. X. Islomov (2022) maqolasida sun'iy intellekt yordamida bolalarning nutq xatolarini 30% tezroq aniqlash mumkinligini dalillagan.

Amaliy mashg'ulotlarda innovatsion texnologiyalarni qo'llash quyidagi jarayon orqali amalga oshiriladi:

Boshlang'ich diagnostika: Bolaning nutq rivoji holati interaktiv testlar va AI(artificial intelligence – sun'iy intellekt)latformalar orqali aniqlanadi.

Individual dastur tayyorlash: Har bir bola uchun nutq mashg'ulotlari rejalashtiriladi, interaktiv o'yinlar, multimedia va VR vositalari kiritiladi.

Mashg'ulotni olib borish: Pedagog mashg'ulot davomida bolani kuzatadi, texnologiyalar orqali tezkor tahlil qiladi va kerakli o'zgartirishlar kiritadi.

Natijalarni monitoring qilish: Har bir mashg'ulotdan so'ng tizim bolaning yutuqlarini qayd etadi va keyingi mashg'ulotlar uchun tavsiyalar beradi.

Masalan, Toshkent shahridagi 5-sonli maktabgacha ta'lim muassasasida 2021-yil sentyabr oyidan boshlab interaktiv va AI asosidagi mashg'ulotlar joriy etildi. Mashg'ulot natijasida bolalarning nutqdagi xatolari sezilarli kamaydi, talaffuz aniqligi va so'z boyligi oshdi. Shu kabi amaliy misollar Toshkent va Samarqand shaharlaridagi bir qator maktabgacha muassasalarda ham kuzatilgan.

Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalar pedagoglarning metodik tayyorgarligini oshirishga ham yordam beradi. Interaktiv dasturlar va raqamli vositalar pedagoglarga mashg'ulotlarni individual va guruh bo'yicha samarali tashkil etish imkonini beradi.

Jarayon bosqichi	Texnologiya va vositalar	Amaliy misol	Natija va kuzatuvlar
1. Boshlang'ich diagnostika	Interaktiv testlar, AI asosidagi nutq diagnostikasi platformalari	“LinguaKids” va “NutqAI” platformalarida bolaning talaffuz va so'z boyligini aniqlash	Bolaning nutqdagi xatolari, talaffuz aniqligi va so'z boyligi aniqlanadi; individual dastur uchun asos shakllanadi
2. Individual dastur tayyorlash	Multimedia dasturlar, VR/AR simulyatsiyalari	Har bir bola uchun video kartalar, animatsiyalar va interaktiv hikoyalar yordamida mashg'ulotlar rejalashtiriladi	Mashg'ulot individual tarzda bolaga moslashtiriladi, qiziqish va motivatsiya oshadi
3. Mashg'ulotni olib borish	Interaktiv o'yinlar, VR suhbatlar, AI tavsiyalar tizimi	Bolalar animatsiya qahramonlari bilan suhbat qilishadi, talaffuzni mashq qiladilar; tizim xatolarni avtomatik aniqlaydi	Pedagog real vaqtda xatolarni ko'radi, tezkor tuzatish kiritadi, mashg'ulot samaradorligi oshadi

Jarayon bosqichi	Texnologiya va vositalar	Amaliy misol	Natija va kuzatuvlar
4. Monitoring va natijalarni tahlil qilish	AI hisobot tizimlari, raqamli jurnal, multimedia qaydlar	Mashg'ulotdan so'ng tizim bolaning yutuqlarini raqamli hisobotga yozadi; misol: talaffuz aniqligi 20% oshdi	Pedagog va ota-onaga natijalar taqdim etiladi; kelgusi mashg'ulotlar uchun tavsiyalar beriladi
5. Guruh mashg'ulotlarini tashkil etish	Interaktiv platformalar, animatsiya o'yinlari	Guruh bo'yicha nutq mashqlari o'tkaziladi: bolalar bir-biri bilan virtual suhbatlarda ishtirok etadi	Hamkorlik ko'nikmalari rivojlanadi; bolalar o'rganishni qiziqarli va faol tarzda davom ettiradi
6. Ota-onalar bilan aloqa	Mobil ilovalar, video konsultatsiyalar	Ota-onalarga video orqali mashg'ulot jarayoni ko'rsatiladi, uyda bajarish uchun tavsiyalar beriladi	Uy sharoitida mashqlarni davom ettirish orqali nutq rivoji yanada tezlashadi

XULOSA

Logopedik mashg'ulotlarda innovatsion texnologiyalardan foydalanish bolalarning nutq rivojlanishida samarali vosita sifatida namoyon bo'ladi. Amaliy jarayonlar ko'rsatadiki, interaktiv platformalar, AI tizimlari, VR/AR simulyatsiyalari va multimedia resurslari orqali pedagoglar bolalarning nutqdagi xatolarini aniq aniqlay oladi, individual mashg'ulot dasturlarini yaratadi va ularni samarali ravishda amalga oshiradi.

Shuningdek, raqamli monitoring va hisobot tizimlari pedagoglar va ota-onalarga bolaning yutuqlarini vizual tarzda taqdim etadi, natijalarni tahlil qilish va kelgusi mashg'ulotlarni rejalashtirishni osonlashtiradi. Innovatsion texnologiyalar bolalarning motivatsiyasini oshiradi, nutq mashqlarini qiziqarli va interaktiv qiladi hamda guruhdagi hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida belgilangan normativ hujjatlar, jumladan "Maktabgacha ta'lim to'g'risida" 2021 yil 24 martdagi Qonun va "Logopediya xizmatini tashkil etish tartibi" 2022 yil 15 iyundagi qaror pedagoglarga texnologik yondashuvlarni amaliyotga kiritishda huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, mashhur pedagoglar va logoped olimlarning tadqiqotlari (masalan, Sh.

Rasulova, N. Qo'ldosheva) amaliy tajribalar bilan birlashib, innovatsion texnologiyalar samaradorligini tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Rasulova, Sh. **Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirish texnologiyalari**. Toshkent: Pedagogika, 2020.
2. Qo'ldosheva, N. **Logopediya va innovatsion metodlar**. Samarqand: Universitet nashriyoti, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. **Maktabgacha ta'lim to'g'risida**, 2021 yil 24 mart, № 370–II. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Hukumat nashriyoti.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. **Logopediya xizmatini tashkil etish tartibi**, 2022 yil 15 iyun, № 345. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi rasmiy nashriyoti.